

Jan Szczepański

"Studia i materiały do historii kultury wsi polskiej w XIX i XX w.", red. Kazimiera Zawistowicz-Adamska, Wrocław 1958 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 15/1, 180-181

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

specjalnych, w których należałoby nasświetlić również zagadnienie wpływu procesu starzenia się ludności na wielkość i strukturę rodziny. Interesujące studia W. Stysia nad rodziną chłopską zasługiwałyby na rozwinięcie i odpowiedniki ze sfery różnych grup społeczeństwa miejskiego.

Ostatnie uwagi moje, wykraczające poniekąd poza ramy omówienia ostatniej pracy E. Rosseta, zamieściłem dlatego, iż sądzę, że właśnie ta praca stwarza szerokie możliwości do nawiązań między demografią a innymi naukami społecznymi.

Sądzę również, że dzięki szerokiemu oświetleniu problematyki starzenia się społeczeństw ludzkich dzieło E. Rosseta wzbudzi zainteresowanie i poza granicami naszego kraju.

E. Strzelecki

STUDIA I MATERIAŁY DO HISTORII KULTURY WSI POLSKIEJ W XIX I XX W.
Pod redakcją Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej. Dział IV. Etnografia. Wrocław 1958 Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, ss. 436.

Jest to drugi już wielki zbiór prac opublikowanych przez łódzki ośrodek etnograficzny kierowany przez prof. dr K. Zawistowicz-Adamską, zawierający prace jej uczniów. Pierwszy zbiór, zawarty w „Pracach i Materiałach Etnograficznych” (tom VIII—IX, 1950—1951) przynosił dane i wyniki pierwszych badań ośrodka łódzkiego prowadzonych według założeń teoretycznych i metodologicznych sformułowanych przez prof. Zawistowicz-Adamską. Omawiany tutaj zbiór jest w znacznej mierze kontynuacją tego pierwszego dzieła. Szkoła prof. Zawistowicz konsekwentnie prowadzi badania nad zagadnieniami współpracy, formami współdziałania, na tle zmian ekonomicznych i społecznych, w toku przemian całej kultury wsi polskiej w naszych czasach. Jest to więc etnografia daleka od formalnej inwentaryzacji, etnografia badająca zmiany zachodzące we współczesnych społecznościach i ich kulturze.

Na wstępie zbioru znajdujemy metodologiczną rozprawę prof. Zawistowicz-Adamskiej omawiającą wytyczne prac badawczych, których wyniki znalazły się w omawianym tomie. Są to badania terenowe, gromadzące materiały przez monograficzne i pełne badania typowych społeczności, w których badane zjawiska występują szczególnie wyraźnie. Techniki zbierania materiałów to obserwacja kierowana standaryzowanym kwestionariuszem, wywiady, gromadzenie wszelkiej dostępnej dokumentacji rysunków, fotografii itd. W badaniach chodzi o ujęcie kultury w jej życiowych przejawach, w związku z rozwijającymi się i zmieniającymi siłami ekonomicznymi i społecznymi. Trzeba powiedzieć, że studia te szczęśliwie łączą punkt widzenia historyczny z socjologicznym, że prof. Zawistowicz potrafiła wykorzystać istotne elementy obu nauk dla wzbogacenia opisu etnograficznego.

Tom zawiera następujące prace: Aurelia Mioduchowska przedstawia wyniki badań nad współdziałaniem gospodarczym w wsi Brzozówka w końcu wieku XIX i w wieku XX. Praca daje charakterystykę wsi, opis jej struktury społecznej i gospodarczej, życia kulturalnego, przedstawia formy wspólnej gospodarki w XIX wieku, a następnie zmiany ekonomiczne i społeczne. Na tle tych procesów przemian analizuje zachowujące się formy i rodzaje współdziałania gospodarczego. Maria Misińska daje monografię tkactwa w Rzeczy, opisując szczegółowo surowce, narzędzia pracy, techniki pracy, rodzaje tkanin. Następnie przechodzi do analizy ważności tkactwa w życiu społecznym i gospodarczym na tle zachodzących współczesnych zmian. J. Kucharska i Z. Batorowicz opisują rybołówstwo przybrzeżne w Kuźnicy na Helu. Jest to obszerna monografia jednej formy gospodarki przedstawionej w jej historycznym rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem form zespołowej współpracy rybaków. Bronisława Kopczyńska-Jaworska kontynuuje swoje studia nad organizacją wypasu w pasterstwie, tym razem, wysokogórskim na Podhalu. Podobnie jak poprzednia monografia pasterstwa w Beskidzie praca ta jest gruntownym opisem opartym na rozległych materiałach oraz wnikliwą analizą wszelkich zjawisk życia społecznego i kulturalnego związanego z tą formą gospodarki. Maria Biernacka w monografii osady flisackiej Kamieńczyk przedstawia rolę flisu w kształtowaniu się stosunków gospodarczych i społeczno-kulturowych

osady w latach 1880—1939. Praca J. P. Dekowskiego, relacjonująca wspomnienia flisackie Jaśka Golika z Pilchowa, odbiega od innych prac zbioru, lecz równocześnie wnosi nowy typ zapisu, wydobywający barwny obraz życia flisaków widziany oczyma uczestnika.

W sumie tom jest zbiorem prac połączonych tematycznie i metodologicznie w zwartą całość. Dostarcza on nie tylko interesujących materiałów, nie tylko utrwała obraz zachodzących przemian, lecz daje także porównania i wyjaśnienia. Jest więc także przyczynkiem do przyszłej syntezy teoretycznej naszego okresu przejściowego. Prace zebrane w tym tomie naświetlają cały szereg istotnych procesów charakterystycznych dla naszej epoki, pokazując mechanizm zachodzenia przemian w mikrostrukturach społeczności wiejskich. Dlatego socjologowie powitają z uznaniem wyniki tych rzetelnych i wnikliwych badań.

Jan Szczepański